

pobednika". Pored osećanja okupacije prisutno je i osećanje stranca u novoj ujedinjenoj državi i otpor: "Ja neću da se izvinjavam što sam rođen u DDR-u". PDS funkcioneri prkosno izjavljaju: "Moja biografija ne počinje 1989" (Lay 1996). Stvaraju se mehanizmi odbrane koji blokiraju uzajamno razumevanje. Ponavlja se ista greška: sistemske osobenosti vezuju se za ličnosti. Premda je realni socijalizam poražen u SR Nemačkoj javlja se "naknadni antikomunizam", a Laj tvrdi da se željena integracija DDR-a i SR Nemačke pretežno odvija po socijalnopsihološkom obrascu odnosa pobednika i poraženog, boljeg i lošijeg. Zapad ima pravo, Istok treba da se prilagođava. Bila je to idejna klima u kojoj je tekla debata oko CKK i suočavanje Nemaca sa vlastitom komunističkom prošlošću.

Idejna spona savremenog antikomunizma, antisemitizma i mržnje prema strancima je trajna vizija opterećena predrasudama i stereotipima o "opasnosti sa Istoka". U 19. veku nemački narod neprijatelja je tražio na Zapadu, u 20. veku sve više na Istoku (Hoffmann 1992). Fašistički antisemitizam bio je most kojim je ugroženost od Zapada prešla na opasni Istok. Tokom hladnog rata to je bilo najupadljivije. Zbog sasvim konkretnih razloga danas se komunizam ne poima samo kao anahrona, ali još uvek opasna ideologija, već kao opštija kontinuirana pretnja Zapadu sa Istoka: od Avara, Huna, Džingis Kana, Turaka do Rusa-komunista. Realni izvor ove stereotipne nemačke vizije o neprijatelju je mržnja prema strancima. Posle 1990. vlast nije više mogla da integraciju društva osigurava projektovanjem unutrašnjih antagonizama naspoljnopolitičku blokovsku napetost izmeđuprijatelja i neprijatelja i na taj način razrešava unutrašnje sukobe. Osetio se nedostatak javnog neprijatelja. Ukoliko u društvu jača spremnost i sposobnost da na unutrašnje sukobe ne gleda više kao ugroženost koja izvire iz prošlosti, već kao na šansu integracije koju treba stvoriti u budućnosti – tada tom društvu više nije neophodna vizija spoljašnjeg neprijatelja.

Ni nemačke rasprave oko CKK ne potvrđuje ovu spremnost, premda se u njima ipak prepoznaje snažniji antifašizam nego u Francuskoj, koja se sa problemom integracije stranaca drugačije suočila posle sloma socijalizma. S. Falkenberg je skrenula pažnju na realne izvore najnovijeg rasta desnog ekstremizma u Francuskoj i Italiji (Falkenberg 1997). U ovim zemljama uspon desnog ekstremizma uslovljen je raspadom radničke klase. Dugo je u Francuskoj organizovana radnička klasa bila bitan činoc integracije migranata koji su stizali iz provincije ili inostranstva. Brzo su nalazili posao i bili integrisani. Sa krizom krajem 1980-ih i raspadom radničke klase, integracija migranata je otežana. Ideje levice više nisu prisutne u kulturi svakodnevnice. To otežava integraciju migranata – koji su čvor socijalnog i nacionalnog pitanja u Francuskoj (Falkenberg 1997, S. 38). Zato u Francuskoj, pored državnog poimanja nacije, oživljava etničko, što se s razlogom tumači kao osobena "kriza političke kulture". Zajedničko zalaganje Le Pena i S. Kurtoa za novi "Nirnberg komunistima" još više otežava klasnu integraciju imigranata a demonizacija komunizma olakšava uspon rasizma i šovinizma. Kod nemačke inteligencije su nezaposlenost posle ujedinjenja i obnova desničarskog ekstremizma, naročito na istoku, zatim provala nove radne snage na zapad i pad Zida koji je do tada štutio SR Nemačku (a ne nekritičnost prema komunističkom teroru kako tvrde konzervativci), održavali rezervu prema paušalnom antitotalitarizmu i slepom antikomunizmu podstičući kod levice i levih liberala diferenciraniji odnos prema socijalističkoj prošlosti. Na tapetu je opet bilo staro pitanje: sloboda ili socijalna pravda. Nije prihvatana konzervativna doktrina o "dve nemačke diktature" (Hitlerovoj i Ulbrihtovoj) već su leвица i levoliberalni krugovi upozoravali na opasnost obnove nemačkog nacionalizma koji može ozbiljno ugroziti ujedinjenje Evrope i ustavni patriotizam. Popularnost Goldhagena u